

Служинская Л.Б.

Тернопольский национальный экономический университет

РЕАЛИЗАЦИЯ ТЕХНОЛОГИИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ-ЭКОНОМИСТОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

В статье представлена и обоснована реализация технологии подготовки будущих менеджеров-экономистов к профессиональной деятельности. Организация и проведение экспериментального исследования обеспечивают реализацию педагогических условий. Они способствуют подготовке будущего менеджера-экономиста к профессиональной самореализации и применение акмеологического подхода в подготовке будущего специалиста к профессиональной самореализации. Основными структурными компонентами экспериментального исследования являются: цель, задачи, содержание и методы. Автор раскрывает данные, которые были получены в ходе формовочного этапа эксперимента.

Ключевые слова: менеджер-экономист, формовочный этап эксперимента, готовность к профессиональной самореализации, акмеологический подход, этапы подготовки.

Sluzhynska L.B.

Ternopil National Economic University

REALIZATION OF THE TECHNOLOGY OF TRAINING FUTURE MANAGING ECONOMISTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES

Summary

In the article, the realization of the technology of training future managing economists for professional activities is offered and substantiated. Organization of experiment provides the implementation of the pedagogical conditions. They contribute to the training of future managers and economist for the professional self-realization and application of akmeological method in the training of future specialists for professional self-realization. The main structural components are: goal, tasks, and methods. The author reveals the data that was obtained during the experiment.

Keywords: managing economist, experiment, readiness for professional self realization, akmeology, stages of preparation.

УДК 37.036.5.091:165.41:811.111

ПОГЛЯДИ ЗАРУБІЖНИХ ФІЛОСОФІВ ТА НАУКОВЦІВ НА ПОНЯТТЯ КРЕАТИВНОСТІ

Соловйова О.В.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Стаття присвячена актуальній проблемі креативності в зарубіжній філософії, психології, літературі. Подано аналіз поглядів мислителів, філософів, науковців від стародавніх часів до 50-х років минулого століття на походження креативності та її сутність. У статті наводяться цитати авторів, що ілюструють загальні положення статті.

Ключові слова: творчість, креативний процес, інтелект, креативність, здатність.

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві, що фактично є перехідним станом від індустріального до постіндустріального освіти перетворилася у визначальний чинник динамічного соціально-економічного, духовного і культурного розвитку країни. Водночас освіта покликана відповідати на соціальне замовлення, яке здійснюється залежно від динаміки і напрямку розвитку суспільства. Процеси глобалізації світової економіки, трансформування розвитку освіти і науки, інтеграція України у Європейський та світовий науково-освітній простір диктують потребу у глибокій технологічній перебудові освіти та передбачають перегляд традиційних поглядів на процес формування національної еліти України, підготовки висококваліфікованих фахівців для освітніх установ, зокрема викладачів іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми креативності займаються

як зарубіжні, так і українські вчені. Серед них Ч. Пугліз, І. В. Гриненко, С. В. Дмитрук, О. М. Дунаєва, Л. Л. Мацепура, Р. Д. Павлюк, Т. П. Русева, та ін.

Вирішення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізувавши згадані джерела, ми зробили висновок, проблема креативності потребує більш глибокого та змістовного аналізу з діахронічної точки зору.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз поглядів дослідників з діахронічної точки зору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема креативності заслуговує на особливу увагу вчених, які досліджують творчість у психологічній і педагогічній науках. Дослідженням цієї проблеми займалися мислителі, філософи, науковці всіх часів, так як саме створення нового, оригінального, незвичного – ідеї, думки, продукту – є, безумовно, однією із найбільш дискусійних властивостей особистості. Кожна епоха розвитку людства має своє

бачення креативності. В стародавні часи мислителі, філософи вірили, що саме вищі сили відповідають за створення нового, за творчість людини. Платон (427-347 рр. до н.е.) стверджував, що «якщо боги захочуть, ти досягнеш великих успіхів і швидко» [1, с. 124]. Звертаючись до Іона, Сократ наголошував, що вміння Іона звеличувати Гомера не що інше, як божою силою, Муза, адже Муза єдина надихає поета божим натхненням. Всі умілі епічні поети складають свої прекрасні поеми лише в стані натхнення і одержимості – не завдяки мистецтву, а за божим визначенням, «і кожен може гарно творити лише те, на що його надихнула Муза, адже не від умінь вони це роблять, а завдяки божій силі» [1, с. 124, 376, 377]. Давньоримський політичний діяч, філософ, оратор Марк Тулій Цицерон (106-43 рр. до н.е.), міркуючи про здібність душі в «Тускуланських бесідах», яка називається здогадкою та роздумами вважає, що саме присутність божої сили уможливила дати назви всім предметам, зібрати розсіяних по всьому світу людей і привернути їх до громадянського життя, графічно позначити всі звуки мовлення, розмістити рухи планет. «І якщо в світі, цього не може трапитись без бога, то і в сфері своїй Архімед не міг би відтворити цього без божого натхнення» [2, с. 228]. Цицерон бачить присутність божої сили і в поезії. Жоден поет не складе важливу і повнозвучну пісню без якогось небесного натхнення в душі, жодне красномовство не полетить великою кількістю прекрасних слів і багатих думок без вищої сили – «лише божою силою, як я думаю, могла створити стільки великого» [2, с. 228]. Провісник доби Відродження, італійський поет Данте Аліґ'єрі (1265-1321 рр. н.е.) звертав увагу на божий світ, божу доброту, мудрість та силу, як важливий фактор творчості поета [3]. Такий містичний підхід в цей період розвитку людства поєднував натхнення та шаленість, божевілля та нерозсудливу ейфорію.

Кінець доби Відродження ознаменувався появою геніальності як поняття та основ, на яких геніальність базується, що стало приводом для пристрасних дебатів стосовно «геніальний-талановитий». Так, Вільям Дафф (1767-1815) в своїх роботах «Есе про смак», «Есе про генія» та «Есе про оригінального генія» відмежовує оригінальну, талановиту особистість, від просто геніальної, яка показує високі досягнення, але не завжди оригінальне мислення, ствержуючи що уява – велика природна сила, що залежить від спроможності суджень. Смак і уява взаємодіють, їх можна розглядати як єдину дію розуму, яка об'єднує в собі відгук та активну творчість. В. Дафф розглядає творчість як «пластичну силу» [4], яка хоч і не постає творчість планом чи конспектом, але все ж формує і уніфікує зібрані ідеї та «матеріали» [4]. В. Дафф вважав, що творчий геній – це поєднання вродженої здатності створювати ідеї, оцінювати нову ідею та естетичних складових, що супроводжують та контролюють пошук творчого мислення. Александр Джерард розділяє думку В. Даффа та розробляє стійку концепцію уяви, порівнюючи її з магнітом, що притягує різноманітні образи та ідеї [4].

Розуміння того, що креативність була формою геніальності почало формуватися, де факто знищуючи надприродний фактор, що був поширений в стародавні часи.

До початку 19-го століття зміцнюється думка, що оригінальність є стрижнем таланту геніальної особистості. Англійський психолог Френсіс Гальтон (1822-1911), основоположник «євгеніки» (від грец. *eugenēs* породистий) – дисципліни, що вивчає умови та способи покращення людської природи,

мислив, що, якщо діти наслідують багато фізичних характеристик від своїх батьків, це особливо видно у відношенні до зовнішності, то чому б їм не унаслідували особливості головного мозку, який є основою нервової системи, механізмом функціонування інтелектуальних здібностей. Висновок: у розумних батьків народжуються розумні діти і навпаки. Таким чином, фактору унаслідкування віддавалась, якщо не головна, то виключна, то монополярна важливість. Ф. Гальтон висунув гіпотезу, «створити високообдаровану расу людей завдяки відповідним шлюбів протягом декількох років» [5, с. 86]. Таким чином, центральне положення концепції Ф. Гальтона, який, для визначення таланту першим застосував системний підхід, тобто, зорієнтував дослідження на розкриття цілісності механізмів, що забезпечують її, – розумові здібності є результатом спадковості. Для перевірки цієї гіпотези він провів кількісні дослідження 997 відомих людей Англії (відомих суддів, державних діячів, полководців, письменників, музикантів, художників), що стало науково-методичною інновацією того часу. У пошуках першопричини утворення оригінальних думок Френсіс Гальтон проводив інтроспективні дослідження, тобто вивчав психічні процеси на основі самоспостереження над власними психічними явищами. Альберт і Ранко вважають, що «Гальтон роз'єднав геніальне і надприродне і довів, що геніальне, хоч це і незвичайно, присутнє в кожному індивідумі, тому що населення наділене обдаруванням» [6]. Однак концепція Ф. Гальтона протирічить положенням сучасної генетики [7].

Джон Бетун (1791-1872), англійський священник та декан єпархії в Монреалі, на початку 1837 року, стверджував, що креативний геній може накопичувати ідеї для подальшого їх поєднання. Цікавим є той факт, що Вільям Стенлі (1835-1882) у 1877 році вперше ввів концепцію дивергентного мислення (*outside the box* з англійської – нестандартний), хоча традиційно це поняття асоціюється з роботами Дж. Гілфорда, С. Медніка, Волака та Когана [6].

На початку ХХ-го століття чимало науковців вступили в дискусію про сутність креативності. А. Біне (1857-1911) своїми дослідженнями доводив, що розумові здатності можна виміряти за допомогою відповідних тестів. Вчений, під впливом Ф. Гальтона, зосередившись на літературній креативності, і, вивчаючи практичні приклади, прийшов до висновку, що креативне мислення є складовою розумових здібностей. Разом з Т. Саймоном (1873-1961) вчений розробив прототип інтелектуального тесту для вимірювання креативного мислення [8].

Пізніше Чарльз Спірмен (1863-1945), засновник двофакторної теорії інтелекту, вважав, що здібність утворювати аналогії є ядром, основою креативності.

Але початок двадцятого століття все ж належить психоаналізу, пов'язаному з ім'ям Зіґмунда Фрейда (1856-1939). Зіґмунд Фрейд пов'язував і передсвідоме (щось незрозуміле між дійсністю і підсвідомістю), і відносини з протилежною статтю, і способи отримання задоволення з креативністю.

Свої теорії Зіґмунд Фрейд підтвердив дослідженнями конкретних прикладів відомих творців, зокрема Леонардо да Вінчі [9]. Однак, науковий світ розкритикував цей підхід, вказуючи що методика Фрейда сприяла відособленості дослідження креативності [10]. Говард Гарднер також стверджував, що хоча судження Фрейда можна застосувати стосовно деяких творчих особистостей, їх також можна застосувати і стосовно нетворчих особис-

тостей; вони не допомагають відрізнити успішного художника або вченого від простолюдина [11].

В двадцятому столітті до проблеми креативності зверталися в неповній мірі, аж до відомого звернення Дж. Гілфорда до Американської асоціації психологів у 1950 році [12], після чого почалося активне дослідження цієї проблеми. У своїй промові Дж. Гілфорд припустив, що креативність відноситься до здібностей, що притаманна креативним особам та знаходиться далеко за межами інтелекту. Дж. Гілфорд не погоджується з багатьма науковцями, що високий КІ пояснює креативні здібності особи. Така думка, наполягає вчений, не лише неприйнятна, але й відповідальна за відсутність прогресу у розумінні креативних особистостей [12, с. 1]. Факторна концепція особистості призведе до нового розуміння креативності та креативної спроможності, що беззаперечно є основною здатністю особистості. Такі елементи, як тонке сприйняття проблеми, здібність до формування розумової швидкості, гнучкості напряму думки, здібність до формування нового, спроможність аналізувати, синтезувати, здатність переглядати та переосмислювати, тривалість розумової структури, здатність оцінювати [12, с. 5], характеризують креативну особистість і визначити рівень креативності зможуть абсолютно нові тести. Без сумніву Джо Пола Гілфорда (1897-1987) можна назвати основоположником сучасного дослідження креативності, адже він є не лише автором теорії креативності, він ще й першим розробив концепцію дивергентного мислення і саме з ним співвідносив креативність. Однак, сам Дж. Гілфорд спростовував таке твердження, наголошуючи на трьох причинах, що спричинили захопленість креатив-

ністю у 50-х роках минулого століття – «холодна війна, слабкість наукового потенціалу після другої світової війни та початок завоювання космічного простору» [13]. Дж. Гілфорд (розвивав ідеї Л.Л. Терстоуна (1887-1955) [14], але спростовував погляди Ч. Спермена (1863-1945) [15] на інтелект запропонував розглядати креативність як універсальну пізнавальну творчу здібність, яка реалізується через здатність індивідуума до дивергентного мислення та стверджував, що «креативність необхідна для нашого (людського) виживання як виду. Наше здоров'я, щастя і майбутнє залежить від нашої індивідуальної і колективної креативної діяльності» [16].

Теорія креативності, сформульованою Дж. Гілфордом, лягла в основу досліджень Еліса Пола Торенса (1915-2003), який запропонував вимірювати креативне мислення. І Дж. Гілфорд, і П. Торенс дотримувались думки що креативність є здатністю до творчого (дивергентного) мислення.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Підсумовуючи все вище сказане, відзначимо, що погляди дослідників змінювались від періоду часу, в якому вони жили. Стародавні та середньовічні філософи споглядали сутність креативності як мудрість, силу, яку надають боги окремим людям. Доба Відродження характеризує креативність як форму геніальності. Дев'ятнадцяте століття у креативності вбачало фактор унаслідкування. Психологи початку двадцятого століття розглядали креативність психосоматично і психометрично. Таким чином, проведене дослідження показало живий інтерес різних наук до проблеми креативності. Наступним дослідженням планується проаналізувати погляди зарубіжних, радянських та українських науковців ХХ та ХХІ ст. на сутність «креативність».

Список літератури:

1. Платон. Собрание сочинений в 4 т.: Т. I / Общ. ред. А.Ф. Лосева и др.: перев. с древнегреч. – М.: Мысль, 1990. – 860 с.
2. Цицерон Марк Туллий. Избранные сочинения. Перев. с латин. сост. и ред. М. Гаспарова, С. Ошерова и В. Смирин. М.: «Худож. лит.», 1975. – 456 с.
3. Данте Алиг'єрі. Божественна комедія // Матеріал сайту www.ae-lib.org.ua. – Режим доступу: http://ae-lib.org.ua/texts/dante_divina_comedia_ua.htm
4. Воображение // Матеріал сайту www.irbis.vegu.ru. – Режим доступу: www.irbis.vegu.ru/repos/11414/HTML/46.htm
5. Гальтон Ф. Наследственность таланта: Законы и последствия: перев. с англ. – М.: Мысль, 1996. – 272 с.
6. Solovyova O. Some short glimpses at the development of the concept «creativity» / O. Solovyova // Canadian Journal of science, Education and Culture: ed.-in-chief: Alan Wesley, Thomas Reid, Richard Coventry [and others]. – Toronto: «Toronto Press», 2014. – #1 (5). – С. 343–347.
7. Гильбух Ю. З. Внимание: одаренные дети. – М.: Знание, 1991. – 80 с.
8. Бине А. Измерение умственных способностей / В. А. Луков (подг.); М. Владимирский (перев. с фр.). – СПб.: Союз, 1998. – 432 с.
9. Фрейд З. Художник и фантазирование. М.: Издательство «Республика», 1995. – 400 с.
10. Стернберг Роберт, Дж. Практический интеллект / Р. Д. Стернберг, Д. Б. Форсайт, Д. Хедланд и др. – СПб.: Питер, 2002. – 265 с.
11. Гарднер Г. Великолепная пятерка. Мыслительные стратегии, ведущие к успеху: перев. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 154 с.
12. Creativity Research: Past, Present, Future / / Матеріал сайту <http://www.cpsb.com>. – Режим доступу: <http://www.cpsb.com/research/articles/creativity-research/Creativity-Research-Guilford.pdf>
13. Introduction to the special issue: Commemorating Guilford's 1950 Presidential Address / / Матеріал сайту <http://www.tandfonline.com>. – Режим доступу: http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1207/S15326934CRJ1334_02#preview
14. Терстоун (Thurstone) Луис Леон / / Матеріал сайту <http://psi.webzone.ru/> – Режим доступу: <http://psi.webzone.ru/st/145000.htm>
15. Психодіагностика – Галян І.М. – Модель Ч.-Е. Спермена / / Матеріал сайту <http://westudents.com.ua>. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/79203-model-ch-e-sprmena.html>
16. Chaz Pugliese. Being Creative. Peaslake, 2010 – 96 p.

Соловьева Е.В.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

ВЗГЛЯДЫ ЗАРУБЕЖНЫХ ФИЛОСОФОВ И УЧЕНЫХ НА СУЩНОСТЬ КРЕАТИВНОСТИ

Аннотация

Статья посвящена актуальной проблеме креативности в зарубежной философии, психологии, художественной литературе. Представлен анализ взглядов мыслителей, философов, ученых с древних времен до 50-х годов прошлого столетия на происхождение креативности и ее сущность. В статье приводятся цитаты авторов, которые иллюстрируют общие положения статьи.

Ключевые слова: творчество, креативный процесс, интеллект, креативность, способность.

Soloviova O.V.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

FOREIGN PHILOSOPHERS' AND RESEARCHERS' OPINIONS ON THE CORE OF CREATIVITY

Summary

The article is devoted to the urgent issue of creativity in foreign philosophy, psychology, literature. The analysis of views of thinkers, philosophers, researchers since the old ages till 1950's on the origin of creativity and its core is represented. The article provides authors' quotes which describe the main points of the article.

Keywords: creative work, creative process, intellect, creativity, ability.

УДК 796.071.4.001

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сопотницька О.В.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

На основі аналізу психологічного, науково – теоретичного, практичного, психофізіологічного та фізичного компонентів готовності студентів факультету фізичного виховання до професійної діяльності в статті визначено критерії та показники готовності майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності. Розкрито рівні прояву визначених показників. Визначено поняття критерії, показник.

Ключові слова: критерії готовності, показники готовності, рівні готовності, вчитель фізичної культури, тренерська діяльність.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день стає актуальною проблема підвищення рівня професійної підготовки майбутніх фахівців. У структурі особистості майбутнього педагога важливе місце посідає професійна підготовка студента до роботи, як в загальноосвітній так і в спортивній школі.

У своїх дослідженнях А. Линенко звертає увагу на такий аспект, як готовність майбутніх учителів до професійної діяльності, оскільки саме в педагогічному вищому навчальному закладі у процесі навчання формуються основи педагогічної майстерності, закладається підґрунтя готовності до майбутньої професійної діяльності вчителя [4].

Важливим етапом у підготовці вчителя фізичної культури є формування його готовності до тренерської діяльності. Визначення рівня готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності вимагає уточнення відповідних критеріїв та показників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування готовності майбутніх вчителів до професійної діяльності розглядають у своїх працях науковці А. Лисенко, Г. Троцько, К.М. Дурай-Новикова, В. Сластьонін та ін. Професійну готовність

майбутнього вчителя фізичної культури до майбутньої професійної діяльності досліджували науковці О. Антоненко, Н. Мухаметзянова, Г. Остапенко, І. Гринченко, Т. Чорна, В. Филанковський.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є теоретично обґрунтувати критерії, показники та рівні готовності майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Важливе місце у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності займає формування компонентів готовності студентів факультету фізичного виховання. Тому на основі особистісно-орієнтованого підходу нами визначено, що в структуру готовності студентів факультету фізичного виховання до тренерської діяльності входять такі компоненти: психологічний, науково – теоретичний, практичний, психофізіологічний та фізичний [7].

Відповідно до кожного компонента ми сформулювали критерії, на основі яких визначили показники. Розглянемо поняття «критерій» та «показник».

У науковій літературі поняття «критерій» означає правило, еталон, ознака, згідно з якою визнача-